

УДК 792.8(477)

*Хоцяновська Людмила Францівна,
доцент кафедри народної та
класичної хореографії
Київського національного університету
культури і мистецтв*

ПОЄДНАННЯ ТРАДИЦІЙНОГО (АРХАЇЧНОГО) ТА ІННОВАЦІЙНОГО В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХОРЕОГРАФІЇ

Мета роботи полягає в розкритті особливостей поєднання традиційних та інноваційних елементів у сучасній хореографії та визначенні їхніх основних етапів формування. Яскравим прикладом такого синтезу є так звані фолк-напрямки, що відповідають сучасним вимогам, та водночас зберігають характерні риси національних традицій. **Методологія дослідження** полягає в застосуванні мистецтвознавчих, порівняльних, історичних і логічних методів. **Наукова новизна.** З'ясовано жанрові різновиди сучасної хореографії та відзначено трансформацію в них традиційної символіки. У хореографічному мистецтві як процесі, що розвивається, є дві складові; стійка – культурна традиція і новаторська – оновлена та збагачена за формою та змістом новими художніми відкриттями. У сучасних умовах все більш усвідомлюється небезпека втрати багатой спадщини народного мистецтва, традицій фольклору у всьому його жанровому розмаїтті. **Висновки.** Висвітлено інноваційні підходи до викладання класичного танцю, ефективність використання яких безпосередньо залежить від знань учителем сучасних технологій і вміння їх грамотно і своєчасно застосовувати, враховуючи структуру уроку, відбір матеріалу для конкретної теми, вибір освітньої лінії і побудову навчально-виховного процесу.

Ключові слова: хореографія, традиція, інновація, танець, фолк-джаз.

Хоцяновская Людмила Францевна, доцент кафедры народной и классической хореографии Киевский национальный университет культуры и искусств

Сочетание традиционного (архаического) и инновационного в современной украинской хореографии

Цель работы заключается в раскрытии особенностей сочетания традиционных и инновационных элементов в современной хореографии и определении их основных этапов формирования. Ярким примером такого синтеза являются так называемые фолк-направления, соответствующие современным требованиям, и в то же время сохраняющие характерные черты национальных традиций. **Методология исследования** заключается в применении искусствоведческих, сравнительных, исторических и логических методов. **Научная новизна.** Выявлено жанровые разновидности современной хореографии и отмечено трансформацию в них традиционной символики. В хореографическом искусстве, как процесса развивающейся есть две составляющие; стойка – культурная традиция и новаторская – обновленная и обогащенная по форме и содержанию новыми художественными открытиями. В современных условиях все более осознается опасность потери богатого наследия народного искусства, традиций народного фольклора во всем его жанровом разнообразии. **Выводы.** Освещены инновационные подходы к преподаванию классического танца, эффективность использования которых напрямую зависит от знаний учителем современных технологий и умение их грамотно и своевременно применять, учитывая структуру урока, отбор материала для конкретной темы, выбор образовательной линии и построение учебно-воспитательного процесса.

Ключевые слова: хореография, традиция, инновация, танец, фолк-джаз.

Khotsianovska Liudmyla, Associate Professor at the National and Classical Choreography Department, Kyiv National University of Culture and Arts

The combination of traditional (archaic) and innovative in modern ukrainian choreography

The purpose of the article. The features of the combination of traditional and innovative elements in modern choreography and their main stages of formation are considered in the report. A striking example of this synthesis is the so-called folk trends that meet current requirements, while at the same time retaining the hallmarks of national traditions. **Methodology.** The methodology of research consists in application of art-criticism, comparative, historical and logical methods. **The novelty of research.** The genre varieties of modern choreography are found out, and the transformation of traditional symbols in them is noted. In choreographic art, as a developing process, there are two components; stable - a cultural tradition and innovative - updated and enriched in the form and content of new artistic discoveries. In today's conditions, the danger of the loss of a rich heritage of folk art, traditions of folk folklore in all its genre diversity is becoming more and more understood. **Conclusions.** The innovative approaches to the teaching of classical dance are highlighted, the effectiveness of which depends directly on the teacher's knowledge of modern technologies and their ability to correctly and timely apply, taking into account the structure of the lesson, the selection of material for a particular topic, the choice of educational line and the construction of educational process.

Key words: choreography, tradition, innovation, dance, folk jazz.

Актуальність теми дослідження. Характерною особливістю рубежу ХХ-ХХІ століття є взаємопроникнення різних видів мистецтв, що, своєю чергою, супроводжується дослідженнями нових форм, канонів та жанрів хореографії. Наукове осмислення тандему традиційного та інноваційного у хореографічному мистецтві є багатоаспектною проблемою, що потребує різних підходів до її вивчення.

На початку ХХІ століття з'явилася чимала кількість наукових розвідок щодо доцільності чи навпаки – несумісності традиції та інновацій. Наслідком переосмислення досвіду минулого є поява нових течії, напрямів, стилів, що репрезентують сучасне хореографічне мистецтво. Відтак у свідомості та світовідчутті людей відбувалися зміни, що отримали відображення у естетичних і ціннісних орієнтирах.

Як слушно зауважує Д. Бернадська: «Синтез декількох видів мистецтв – це не будь-яка довільна взаємодія, а тільки така, в результаті якої знімається протиріччя між взаємодіючими мистецтвами і народжується якісно нове, відмінне від тих, що вступили у взаємодію» [2, 107]. Саме такі процеси спостерігаються на сучасному етапі розвитку вітчизняної хореографії.

Аналіз досліджень і публікацій. Наукові дослідження у сфері вітчизняного хореографічного мистецтва здійснювали ряд дослідників, зокрема С. Анфілова, Д. Бернадська, П. Білаш, Г. Боримська, К. Василенко, В. Верховинець, Н. Горбатова, М. Загайкевич, О. Зінич, І. Книш, Г. Логайдук, Т. Павлюк, Ю. Станішевській, П. Фриз, О. Чепалов, П. Чуприна, О. Шаповал та ін.

Отже, мета дослідження полягає в розкритті взаємодії традиції та інновації в контексті розвитку сучасного хореографічного мистецтва в Україні.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап розвитку хореографії характеризується згасанням сакральних цінностей, руйнуванням класичних елементів, а

в цілому – ситуацією кризи, в якій опинилося традиційне мистецтво. Відтак дилемою нашого часу є протиставлення традицій та інновацій.

Танець як вид мистецтва виник в рамках первісного ритуалу і мав синкретичну цінність у єдності рухів, музики, магічних формул і заклинань. У танцювальній культурі архаїчні традиції відіграють роль кореневих основ.

Розкриття даної проблематики, а саме поєднання інновацій і традицій, бачимо у трьох ракурсах:

- аналіз сучасних напрямків у хореографічному мистецтві, що виникли у симбіозі традицій та інновацій;

- висвітлення діяльності українських хореографічних колективів у репертуарі яких є композиції такого напрямку;

- інноваційні методики викладання хореографічного мистецтва.

На рубежі XX-XXI століття з'являється новий танцювальний напрям, що своєю манерою виконання протиставляє себе правилам і техніці класичного танцю – танець модерн. Фундаторами цього напрямку стали М. Грехем, Д. Хемфрі, Л. Хортон, М. Каннінгхем, які відстоювали вільну пластику тіла у танці, що давало змогу передати повною мірою почуття людини. У своєму розвитку танець модерн все ж взаємодіяв з класичним танцем, переймаючи його окремі елементи, і в даний час у балетному світі центральні позиції займає «вільний» танець або контемпорарі (від англ. contemporary – сучасний). Для цих напрямків постмодерністської хореографії головною характеристикою є синтез різних елементів: східної і західної, хореографії та спорту, класичних і принципово нових напрямів.

Ще однією характерною особливістю сучасної хореографії є синтез фольклорного матеріалу та модерних технік танцю. Відтак бачимо, що сучасний митець має практично необмежену свободу вибору методів і прийомів своєї творчості, що водночас передбачає різноманітність трансформацій фольклорного матеріалу. Найбільш поширеним визначенням в цьому напрямку є поняття «фолк-модерн». Нове явище постмодерністської хореографії, процес становлення якого ще не завершений, тому дана проблема недостатньо представлена в науковому континуумі.

Характерною особливістю сучасної хореографії є стрімкий розвиток цього виду мистецтва, а, відтак, поява цілої низки нових напрямків. Як слушно зауважує Д. Кемп, що у 1980-ті роки сформувалося постмодерністське культурне середовище, що містило з одного боку всю історію культури від архаїки, примітивізму до сучасних художніх течій, а з іншого – художній досвід всіх країн і народів [5, 21]. Фолк як стиль об'єднує в собі культурні цінності певної країни, елементи рухів і сучасний стиль, властивий танцювальним елементам, розробленим хореографами.

Поступальний розвиток традиційного танцю першої половини XX століття відображає чітку структуру розвитку хореографічних форм, взірцевою основою якого був так званий «еталон танцю». Дещо інша ситуація сформувалася в умовах постмодерної культури, де танець, як такий, втратив цілісність структури

і почав трактуватися як система відмінностей, співвідношення яких народжує картину різноманіття форм хореографічного мистецтва [9].

Сучасне танцювальне мистецтво відрізняється винятковим багатством і різноманітністю. Кожен з існуючих сьогодні стилів напрямків вносить свій внесок в розвиток вітчизняної і світової хореографії. Взаємодія традиційного танцю з усім розмаїттям танцювального мистецтва допомагає хореографам і виконавцям збагатити свій творчий діапазон, а універсальне володіння різноманітними виразними засобами дає танцівникам змогу відчувати себе набагато більш вільними і розкутими.

У сучасному танці використовуються тренінги на вироблення навиків розкутості, підвищена увага приділяється роботі у парі, вихованню довіри до партнера, вмінню зосереджувати погляд у певній точці простору [1, 27-28].

Якщо говорити про сучасні мистецькі колективи, то феноменом у сучасній хореографії є діяльність «Київ модерн-балету», професійного театру сучасного танцю в Україні. Головним балетмейстером і керівником трупи є Радю Поклітару.

Крім вищезгаданого професійного колективу у напрямку фолк-джаз-танець працює й низка інших творчих осередків. Так, об'єктом наукових розвідок О. Плахотнюк [10; 11] стали хореографічні колективи Західної України, а саме:

- Спортивно-танцювальний клуб «Карменс» – Ансамблева композиція «Джерело» – фолк-джаз-танець (постановник Олександр Плахотнюк, м. Львів);
- модерн-балет «Акверіус» – «Ритми Карпат», «Львівські квітникарки» (постановник Заслужений діяч естрадного мистецтва України Оксана Лань, м. Львів);
- Народний ансамбль сучасного естрадного танцю «Ритми часу» – хореографічна мініатюра «Нецке» (хореографія Олега Жежеля та Олександра Плахотнюка); «Миколай бородатий», «Лелеки», «Натхнення» (постановник Олександр Плахотнюк); «Замальовки» (постановник Оксана Шляян);
- Ансамбль сучасного танцю «Експресія» – хореографічна композиція «Тіні забутих предків», «На Івана Купала» (постановник Оксана Рихальська, м. Львів) та інші.

Вимоги, що висуває сучасне суспільство до фахівців в області хореографічної освіти в останні роки істотно підвищилися. Сьогодні хореографія представлена різноманітними напрямками та стилями і постійно веде пошук нових виразних засобів, удосконалює свій образну мову, відчуває свої можливості в різноманітних формах. Звернення до інноваційних освітніх технологій збагачують і розвивають уроки танцю. Особливо ефективним є застосування інформаційно-комп'ютерних, особистісно-орієнтованих систем навчання.

Неможливо уявити педагогічну діяльність без комп'ютерних технологій, що на новому рівні не тільки передають інформацію, але і допомагають краще її засвоїти і зрозуміти. У рамках цієї технології використовуються електронні навчально-методичні комплекси, а також відеоматеріали, що містять практичні покази з навчальної дисципліни. Відеозаписи уроків класичного танцю

застосовуються для кращого, більш якісного засвоєння пройденого матеріалу. Під час таких переглядів проводиться методичний аналіз виконання рухів.

Особистісно-орієнтовані технології засновані на диференційованому підході навчання, в центрі уваги якого індивідуальна особистість, яка прагне максимально реалізувати свої творчі здібності, готова до сприйняття нового досвіду, здатна самостійно приймати рішення в різноманітних життєвих ситуаціях.

Суб'єктно-особистісний підхід – ставлення до кожного учня як до унікального, несхожого, неповторного. Однією з найбільш важливих складових здібностей до танцю вважається наявність вроджених специфічних анатомо-фізіологічних і психомоторних, координаційних особливостей. Однак найважливіше – це природна координація, бо успішність освоєння базових основ класичного танцю пов'язана саме з вродженими фізичними властивостями [5,124].

Викладання танцю в XXI столітті вимагає від педагога не тільки знання методики і змісту предмета, а й знання цілого комплексу дисциплін, необхідних для створення педагогом умов максимального впливу освітнього процесу на розвиток індивідуальності учня, формування особистості майбутнього фахівця і розвитку його професіоналізму [3, 8].

Підвищенню якості професійної діяльності сприяє також застосування *модульно-блокової системи навчання*: поділ навчально-танцювальної комбінації на окремі рухи, які в кінцевому результаті збираються в єдине ціле. Ця система заснована на головному принципі хореографічного навчання: від простого до складного, від повільного до швидкого, навчання від простих форм до більш складним. Застосування модульно-блокової системи в навчанні танцю дає можливість зробити навчальний процес більш цікавим і доступним, дозволяє вивчити пропонований матеріал у відносно короткі терміни і з хорошим результатом.

У традиційних методах класичного танцю пріоритетним залишається питання художньої форми, її законів і властивостей, будови і структури, особливостей образної мови та символічних значень. Натомість сучасний танець, що виник в надрах некласичної культури, націлений на зближення з емпіричної реальністю, подолання встановлених раніше художніх кордонів.

Поєднання традиційних та інноваційних технологій сприяє підвищенню ефективності навчання і виховання та в цілому спрямоване на підготовку висококваліфікованих фахівців, що мають фундаментальні і прикладні знання; що відзначаються високими моральними і громадянськими якостями в умовах інноваційного освітнього простору.

Висновки. Отже, розвиток мистецтва XXI століття загалом та хореографічного, зокрема, відбувається в тісному взаємозв'язку між традиціями та інноваціями, що є детермінантою для появи нових форм та жанрів. У сучасному мистецькому просторі бачимо чимало хореографічних колективів та хореографів-постановників, які своєю інколи «експериментаторською» суб'єктивною позицією гідно представляють вітчизняне хореографічне мистецтво на європейській сцені. Перспективи подальших науково-практичних пошуків у рамках досліджуваної

теми бачимо в наданні конкретних прикладів хореографічних колективів та детальному описі їх в сучасному мистецькому просторі.

Література

1. Басич Ю. Сучасний танець та місце традиційної танцювальної символіки в українській хореографії. *Філософія і політологія в контексті сучасної культури*. Дніпропетровськ, 2014. №7. С. 26-31.
2. Бернадська Д. Феномен синтезу мистецтв в сучасній українській сценічній хореографії: Дис... канд. мистецтвознавства: 17.00.01 / Київський національний ун-т культури та мистецтв. К., 2005. 177 с.
3. Бистрякова В., Осадча А., Пільгук О. Інновацій та технології в сучасному. *Народознавчі зошити*. 2017. № 2. С. 441-447.
4. Гоцалюк А. Традиції в розвитку хореографічного мистецтва як віддзеркалення соціокультурної ідентичності. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. Сковороди. Філософія*. 2015. Вип. 45(1). С. 16-27.
5. Кэмп Д. *Философские проблемы танцевальной критики*. М.: Искусство, 1981. 272 с.
6. Каміна Л. Фольклорний танець та його особливості у сучасній Україні. *Народознавчі студії пам'яті В. Скуратівського. Традиційна культура українського народу в ХХІ столітті; стан та перспективи розвитку* : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ, 2009.
7. Легка С. Українська народна хореографічна культура ХХ століття : автореф.дис... канд.іст.наук : 17.00.01.Київ.нац.ун-т культури і мистецтв. К, 2003. 20 с.
8. Небесник А. Київ Модер Балет : авторський балет і творча лабораторія. *Вісник КНУКіМ. Серія : Мистецтвознавство*. К, 2016. Вип. 35. С. 89-98.
9. Помпа О. Використання традицій танцювальної культури народів світу як тенденції у розвитку української народно-сценічної хореографії / О. Д. Помпа // *Вісник КНУКіМ. Серія : Мистецтвознавство*. К, 2015. Вип. 32. С. 75-80.
10. Плахотнюк О. Джаз-танець у контексті розвитку сучасного хореографічного мистецтва. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого*. 2013. Вип. 12. С. 179-186.
11. Плахотнюк О. Фольк-джаз-танець у контексті розвитку сучасного хореографічного мистецтва України. *Вісник Львівського університету. Серія : Мистецтвознавство*. 2013. Вип. 12. С. 242-247.
12. Сидоров А. *Современный танец*. М.: Первина, 1922. 64 с.
13. Стриганова В. *Сучасний танець*. М.: Просвещение, 1978. 103 с.

References

1. Basych, Yu. (2014). Modern Dance and Place of Traditional Dance Symbols in Ukrainian Choreography. *Filosofiiia i politolohiia v konteksti suchasnoi kultury*. Dnipropetrovsk, 7, pp. 26-31 [in Ukrainian].
2. Bernadska, D. (2005). The Phenomenon of Synthesis of Arts in Modern Ukrainian Stage Choreography Author's Abstract of the Thesis for ... Candidate in art studies Sciences: 17.00.01. Kyiv: Kiev National University of Culture and Arts [in Ukrainian].
3. Bystriakova V., Osadcha A., Pilhuk O. (2017). Innovations and Technologies in Contemporary Art. *Narodoznavchi zoshyty*, 2, pp.441-447[in Ukrainian].
4. Hotsaliuk, A. (2015). Traditions in the Development of Choreographic Art as a Reflection of Socio-Cultural Identity. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H. Skovorody. Filosofiiia*, 45(1), pp.16-27 [in Ukrainian].
5. Кэмп, D. (1981). *Philosophical Problems of Dance Criticism*. Moscow: Iskusstvo[inRussian].

6. Kamina, L. (2009). Folklore Dance and its Peculiarities in Modern Ukraine. *Ethnological Studios in Honour of V. Skutativskyi/ Traditional Culture of the Ukrainian People in the 21st century: State and Prospects of Development: Collection of Materials of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference*. Kyiv Retrieved from http://danc.ho.ua/books_ho.htm [in Ukrainian].

7. Lehka, S. (2003). *Ukrainian Folk Choreographic Culture of the 20th Century: Author's Abstract of the Thesis for ... Candidate in History: 17.00.01*. Kyiv: Kiev National University of Culture and Arts [in Ukrainian].

8. Nebesnyk, A. (2016). *Modern Ballet: Author's Ballet and Creative Laboratory*. *Bulletin of KNUKiM. Series in Arts*, 35, pp.89-98 [in Ukrainian].

9. Pompa, O. D. (2015). *Use of Traditions of the Dance Culture of the World's Peoples as a Tendency in the Development of Ukrainian Folk Stage Choreography*. *Bulletin of KNUKiM. Series in Arts*, 32, pp. 75-80 [in Ukrainian].

10. Plakhotniuk, O. (2013). *Jazz Dance in the Context of the Development of Modern Choreographic Art of Ukraine*. *Scientific herald of the Kyiv National University of Theater, Cinema and TV named after I.K.Karpenko-Kary*, 12, pp. 179-186 [in Ukrainian].

11. Plakhotniuk, O. (2013). *Folk Jazz Dance in the Context of Development of Modern Choreographic Art of Ukraine*. *Visnyk of the Lviv University. Serie Arts*, 12, pp. 242-247 [in Ukrainian].

12. Sydorov, A. (1922). *Modern Dance*. Moscow: Pervyna [in Russian].

13. Stryhanova V., Uralska V. *Modern Dance*. Moscow: Prosveshhenie [in Russian].

УДК : [78.071.2 : 78.087.68] : 78.01

Шевченко Вікторія Володимирівна,
*заслужений працівник культури України,
доцент кафедри народно-хорового мистецтва та фольклору
Київського національного університету культури і мистецтв
7vita7@ukr.net*

Добронравова Світлана Альбертівна,
*народна артистка України,
ст. викладач кафедри народнохорового мистецтва та фольклору
Київського національного університету культури і мистецтв
7vita7@ukr.net*

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ВИКОНАВСЬКИЙ СТИЛЬ ДИРИГЕНТА-ХОРЕМЕЙСТЕРА ЯК ТЕОРЕТИЧНА ПРОБЛЕМА

Мета роботи: аналіз праць щодо індивідуального виконавського стилю диригента-хормейстера, а також узагальнення критеріїв індивідуального виконавського стилю диригента-хормейстера. **Методологія.** У роботі використано міждисциплінарний підхід, за допомогою якого здійснюється вивчення заявленої проблеми із залученням наукових доробків в галузі мистецтвознавства, теорії, практики виконавського мистецтва та психології. Застосовано загальнонаукові методи індуктивний, дедуктивний, герменевтичний, метод аналізу та систематизації, задля узагальнення відомостей щодо феномену індивідуального виконавського стилю. **Наукова новизна дослідження** полягає у систематизації праць щодо індивідуального виконавського стилю диригента-хормейстера; вперше у вітчизняній гуманістиці акцентується увага на естетичних складових індивідуального виконавського стилю диригента-хормейстера. **Висновки.** Індивідуальний виконавський стиль диригента-хормейстера включає в себе комплекс «діяльностей», який утворює потенційні можливості розкриття внутрішньої енергії